

Muhakemat'taki "Küreviyet-i arz ve yerin yuvarlaklığı" ile ilgili bölümü izah eder misiniz? Dünya yuvarlak mıdır?

Bahsi geçen yerde dünyanın yuvarlak oluşunun geçmiş şeriat kitaplarında nasıl tespit ve kabul edilmiş olduğunu örnekler vererek ispat ediyor. Bu yüzden **dünyanın yuvarlaklığını İslam inkâr değil, hükümleri ile ilan ediyor.**

"Eğer ümmîsin, fetvayı okuyamıyorsun; bizim hem-asrımız ve fikren biraderimiz olan Hüseyin-i Cisrî'nin sözünü dinle!.. Zira yüksek sesle münkir-i küreviyeti tehdid ettiği gibi, hakikat kuvvetiyle pervasız olarak der: 'Kim dine istinad ile himayet yolunda müdevveriyet-i arzı inkâr eder ise sadîk-ı ahmaktır, adüvv-ü şedidden daha ziyade zarar vermiş olur.' "(1)

Mesela, *Hüseyin-i Cisrî* burada din adına ya da dini koruma adına kim dünyanın yuvarlaklığını inkâr ederse, dinin sadık bir ahmağıdır diyor. Hatta daha da ağır bir ifade kullanarak böyle cahiller şiddetli bir din düşmanından daha çok dine zarar verir, diyor.

"Şeriatta vardır: Bir vakitte beş vaktin namazı kılınır. Hem de bir kavim vardır, yatsı namazlarının vakti bazı vakitte yoktur. Hem de bir kavim vardır, Güneş çok günlerde gurub ve çok gecelerde tulû etmez. Nasıl oruç tutacaklar?"

Burada şeriatın fıkıh şubesinden örnek veriyor. Beş vakit namazın farzlarından birisi de vakit olmasından, fıkıh müçtehitleri, vakitleri tayin ederken, dünyanın coğrafi şartlarını da değerlendiriyorlar. Kutuplarda altı ay gece, altı ay gündüz olan yerlerde, beş vakit nasıl tanzim edilecek, sorusuna cevap veren fıkıh müçtehitleri, dünyanın yuvarlak olduğunu da ta o zamanlar aleme ilan ediyorlar. Kutuplara yakın bazı yerlerde yatsı namazının vakti oluşmadığı için, nasıl hareket edilmesi gerektiğini izah etmişler.

"Hem de istifsar et ki: Şartın târif-i şer'îsi olan, sair erkâna mukarin olan şeydir. Nasıl namazda şart olan istikbal-i kibleye intibak eder? Halbuki, yalnız kıyam ve yarı kuudda mukarenet vardır."

Burada ibadetin sahih olma şartlarının arasında yer alan kibleye yönelmek ve bu yönelmede, yönlerin açıları ve muhtelif durumlarını fıkıh alimleri değerlendirmeye tabi tutmuşlardır.

"Emin ol, İmam-ı Şafiî mesele-i ûlâyı şarktan ve garptan geçen dairenin müdevveriyetiyle tasvir edecektir. İkinci ve üçüncü meseleyi dahi, cenuptan şimale mümted olan dairenin mukavvesiyetiyle tatbik edecektir. Burhan-ı aklî gibi cevap verecektir."

Kutuplardaki takvimler, normal kıtalarda olan takvimlerden çok farklıdır. Bu farklılığın sebebi de yerin yuvarlak olmasıdır. Kutuplara gidildikçe günler normal değerlerin üstüne ya da altına düşüyor. Bazı yerlerde bir gün altı ay gece altı ay gündüz şeklinde olurken, bazı yerlerde bir gün altı saat gece altı saat gündüz şeklini alıyor. Dolayısı ile beş vakit namazın vakitleri de buna göre değişiyor. Altı saat gündüz altı saat gece olan bir yerde beş vakit namaz, on iki saat içine toplanırken altı ay gece altı ay gündüz olan yerde durum farklılık arz ediyor ve buna göre de fetva iktiza ediyor. İşte İmam Şafi (r.a)'in fetvası bu noktadadır.

İmam Şafi (r.a)'in fetvalarında bu yerin yuvarlaklığı net bir şekilde görünüyor. Demek yerin yuvarlaklığı İslam aleminde çok evvel biliniyor idi.

"Hem de kible meselesinde diyecek: Kible ve Kâbe öyle bir amud-u nurânîdir ki, semavatı Arşa kadar takmış ve nazm edip, küre-i arzın tabakatını ferşe kadar delerek kâinatın muntazam bir amud-u nurânîsi olmuştur."

Kâbe'nin üstü ve altını nurani bir sütun olarak tarif edip, ta arşa, ta kürenin altına kadar indirip, geniş bir kible belirlemişler. Bugün, faraza ayda namaz kılınsa, ona bile fetva vermişler. Bütün bu fıkhi sorunların çözümü, dünyanın yuvarlaklığına ve meridyenlerin konumuna bağlıdır. Bu da onlara vakıf olmaktan geçer.

"Eğer gıtâ ve perde keşfolunsa, hatt-ı şâkul ile senin gözünün şuâsı, namazın her bir hareketinde ayn-ı kibleyle temas ve musafaha edecektir."

Kâbe ve kible, yerin merkezine ve semaya doğru giden bir çizgi ya da nurani bir sütun gibidir. Dünyanın neresinde olursak olalım, bu ister yerin merkezi olsun ister gökyüzü olsun, **Kâbe ve kible daima karşımızda olacaktır.** Faraza magma tabakasında bir menzil yapılsa orada da Kabe'nin iz düşümü olan kible vardır. Ya da uzaya bir istasyon kurulsa, orada da kıblenin bir hattı vardır.

Üstad'ın, **perde açılrsa** diye kastettiği şey, yerin merkezini ya da göğün uzak yerlerini görebilsek, orada da kıblenin olacağına işaret ediyor. Güney yarım küre de kuzey yarım küre gibidir. Kuzeyde güneye yönelir, Kabe'yi karşına alırsın. Güneyde de kuzeye yönelerek Kabe'yi karşına alırsın. Yönler izafidir. Bulduğun konuma göre değişiklik arz eder. Güney yarım küreye göre Kâbe kuzeydedir. Kuzey yarım küreye göre ise Kâbe güneydedir.

İlgili bölümü kısaca özetleyecek olursak:

Burada asıl anlatılmak istenen konu, dünyanın yuvarlaklığının daha bilim keşif etmeden önce, İslam alimlerince bilindiğidir. Bunun en bariz delili ise, İslam alimlerinin eserlerindeki işaret ve ifadelerdir.

O dönemde İslam toplumu her yönü ile parlak ve medeni bir yaşantı üzerinde idi. İnsanlık adına terakki ve gelişmeler hep İslam aydınları tarafından gerçekleştiriliyordu. Batı toplumu ise gayet derecede geri kalmış ilkel bir toplum hâlinde idi. Kilisenin bağınaz fikirleri, dinin tahrif edilmiş dogmatik düşünceleri topluma hakimdi. Papazların fikirlerine karşı fikir beyan eden bilim adamları derhal idam edilirdi. Kilisenin bu bağınaz hükümranlığı Batı toplumunu yüzlerce yıl karanlık çağlar içinde bırakmıştır. **"Dünya Güneş'in etrafında dönüyor."** dediği için ömür boyu ev hapsine mahkûm edilen *Galileo* buna en güzel örnektir.

Aynı dönemde İslam toplumu ise her konuda zirveye çıkmış bütün aydınlanmaların doruğunda idi. Batı **"dünya yuvarlak"** dediği için aydınını mahkûm ederken, İslam alimleri ondan asırlar evvel dünyanın yuvarlaklığını eserlerinde açık bir dil ile ilan ediyorlardı.

İşte Üstadımız bu cümlede, bazı İslam alimlerinin isim ve eserlerini dünyanın yuvarlaklığını çok öncelerden bildiklerine dair örnek olarak veriyor. Bunlardan bir tanesi de *İmam Şafi Hazretleridir*. İmam Şafi Hazretlerinin eserlerinde dünyanın yuvarlaklığına dair birçok işaret ve emareler vardır. Namaz vakitlerindeki fetvaları ve kutuplarda yaşayanların durumunu izah etmesi, ancak dünyanın yuvarlaklığı ile çözümlenecek meselelerdir...

İlave bilgi için tıklayınız:

- [Kur'an-ı Kerim'de Dünyanın yuvarlak olduğunun belirtilmesi...](#)
- [Prof. Dr. Şadi Eren, Muhakemat Dersleri \(16. Bölüm\).](#)
- (1) bk. [Muhakemat, Birinci Makale \(Unsuru'l-Hakikat\), On İkinci Mukaddime.](#)